

Józef Chałasiński

"Sex, Culture and Myth", Bronisław Malinowski, London 1963 : [recenzja]

Przegląd Socjologiczny / Sociological Review 17/2, 144-146

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wykładowcą był Gumplowicz w ciągu 30 lat swej akademickiej kariery! Informuje czytelnika, że Gumplowicz zajmował się prawem tylko *for his own part*, a był profesorem *political science*. Takie błędy biograficzne odbijają się oczywiście na samej analizie poglądów, a szczególnie przy badaniu źródeł ich rozwoju.

Wydaje się, że historyka piszącego monograficzne opracowanie poglądów danego autora obowiązuje sprawdzenie jego bibliografii. Gdyby profesor Horowitz dopełnił tego elementarnego obowiązku, wiedziałby, że Gumplowicz zanim wyjechał do Grazu, ogłosił sześć rozpraw naukowych w Krakowie w języku polskim. Wiedziałyby ponadto, że największe rozmiarami dzieło Gumplowicza *System socjologii* (Warszawa 1886) napisane zostało w jego ojczystym języku i nie stanowi zwykłego przekładu *Grundrissu*, ale jest dziełem, które łącząc wiele części niemieckiego zarysu socjologii z partiami wcześniejszej pracy *Der Rassenkampf* różni się od poprzednich pod względem rozkładu akcentów i proporcjami części składowych. Było ono traktowane przez autora jako „spełnienie obowiązku obywatelskiego”. Gumplowicz pisał w przedmowie do tego dzieła: „nadeszła dla mnie chwila spłacenia długu krajowi i ogłoszenia w języku ojczystym teorii, która na polskim wyrosła gruncie” (podkr. moje — A. G.).

Horowitz oczywiście nic nie wie również o publicystyczno-naukowej działalności Gumplowicza, który do końca życia nie zaprzestał drukować w naukowej i codziennej prasie polskiej.

A. Gella

Bronisław Malinowski, *SEX, CULTURE AND MYTH*, London 1963
Hart-Davis, ss. 360.

Od śmierci Bronisława Malinowskiego w 1942 r. minęło przeszło 20 lat; w tym czasie jego teoria kultury i wkład do wiedzy o społeczeństwach „pierwotnych” oraz ich kulturach był tematem wielu publikacji chyba dosłownie na wszystkich kontynentach: w Europie, Azji, Ameryce, Australii i Afryce. Wielostronne omówienie prac naukowych i pisarskich Malinowskiego było tematem zbiorowej publikacji pod red. R. Firtha: *Man and Culture: An Evaluation of the Work of Bronislaw Malinowski* (London 1957).

Niedawno ukazał się w Buenos Aires hiszpański przekład Malinowskiego *Crime and Custom in Savage Society*. Wstęp do tego argentyńskiego wydania tej książki pisał Irving L. Horowitz z Hobart and William Smith College, USA. Wstęp ten był również opublikowany po angielsku w redagowanym w Indii „Journal of Comparative Sociology” (Vol. III, 1962, No. 2).

Najnowsza publikacja zawierająca zbiór drobnych prac Malinowskiego, wydanych pod wspólnym tytułem *Sex, Culture and Myth*, świadczy również o nieustającej aktualności tego badacza i pisarza. Malinowski nie zostawił konsekwentnie rozwiniętego systemu teorii kultury; jego funkcjonalizm nie był koncepcją w pełni rozwiniętą. Z reguły natomiast podkreśla się jego ogromny wpływ jako badacza, który przybliżył do rzeczywistości społeczeństwa pierwotnego, widzianej od wewnątrz, od strony jego konkretnego funkcjonowania. Wśród badanych przez siebie Trobriandczyków pozostała na długo pamięć o nim jako o bliskim człowieku, którego nazywano *The Man of Songs* — Człowiek pieśni.

Flodna była rola Malinowskiego jako burzyciela abstrakcyjnych konstrukcji, które, jak koncepcja „prelogicznej umysłowości” czy psychologicznego „kolektywizmu”, w sposób sztuczny odgraniczały człowieka pierwotnego od „cywilizowa-

nego". Identyczność natury ludzkiej poprzez różne cywilizacje — „trobriandzkich rybaków i polskiej szlachty”, jak pisze Horowitz we wstępie do wspomnianego argentyńskiego przekładu książki Malinowskiego, jest motywem, który przewija się przez terenowe studia Malinowskiego i ma zasadnicze znaczenie dla jego funkcjonalizmu. W przedmowie do trzeciego wydania *The Sexual Life of Savages* Malinowski pisał, że badania ludów pierwotnych pociągają go jako „najlepsza droga do poznania samego siebie”.

Geoffrey Gorer swoją recenzję z *Sex, Culture and Myth*, drukowaną w tygodniku „Observer” (21 IV 1963), zaczyna od następujących słów: „O zmarłym profesorze Malinowskim można powiedzieć ogólnie — i nie będzie to bardziej niedokładne niż większość takich uogólnień — że to on sam przemienił brytyjską antropologię społeczną z pisarstwa spekulatywnego, budującego systemy, pseudoewolucyjnego na naukę systematyczną, racjonalną, opartą na faktach”.

Sex, Culture and Myth zawiera 22 studia publikowane przez Malinowskiego na przestrzeni prawie 30 lat (1913—1941). Najdawniejszą z tych prac jest recenzja z pracy Durkheima publikowana w czasopiśmie „Folklore” (1913). W zbiorze tym są artykuły drukowane w „Nature”, w „Encyclopaedia Britannica” i gdzie indziej na temat płci, małżeństwa, pokrewieństwa, mitu, moralności i ogólnych zagadnień kultury. Są tu dwa studia drukowane w czasie wojny w USA: *Man's Culture and Man's Behavior* i *The Group and the Individual in Functional Analysis*. Cały zbiór przedstawia dużą wartość dla poznania teorii i metodologii funkcjonalizmu Malinowskiego w różnych fazach jego działalności naukowej i pisarskiej. Jest to również cenny dokument dla biografii polsko-brytyjskiego intelektualisty, który „przemienił brytyjską antropologię społeczną”.

Interesujący dwunarodowy charakter biografii Malinowskiego nie występuje w tym tomie bezpośrednio. Pierwsze prace Malinowskiego drukowane po angielsku w 1913 r. przypadają na początek jego kariery naukowej w Anglii, dokąd przeniósł się z Polski w 1910 r., mając 26 lat. Nie było to jednak absolutne zerwanie łączności z krajem ojczystym. W 1915 r. ukazała się jego praca *Wierzenia pierwotne i formy ustroju społecznego*, wydana w Krakowie przez Polską Akademię Umiejętności. W czasie ekspedycji badawczej w 1917 r. prowadził dziennik osobisty w języku polskim. Jego kontakty naukowe z życiem naukowym w Polsce w latach międzywojennych utrzymywały się, jakkolwiek nie były systematyczne.

Pierwszy zeszyt naszego „Przeglądu Socjologicznego”, który ukazał się w 1931 r., miał wśród autorów Malinowskiego z artykułem *Zagadnienie pokrewieństwa w świetle najnowszych badań*. W 1938 r. „Przegląd” drukował przekład jego prac angielskich: *Prawo i zwyczaj* oraz *Zwyczaj i zbrodnia w społeczności dzikich*. Malinowski był autorem przedmowy do wydanej w Londynie w 1935 r. po angielsku książki polskich uczonych o kulturze kaszubskiej *The Cassubian Civilization* pióra A. Fischera i T. Lehr-Splawińskiego. Pisał również przedmowę do wydanej w Warszawie w 1936 r. książki F. Grossa *Koczownictwo*. Wznawiając „Przegląd Socjologiczny” w 1946 r., po przerwie wojennej, drukowaliśmy przekład jego artykułu o problemie wojny: *Śmiertelny problemat*¹.

Problem dwunarodowego charakteru jego biografii poruszony jest ubocznie we wspomnianej już pracy wydanej w Londynie w 1957 r. pod redakcją R. Firtha. Ciągłość i trwałość jego związków z kulturą polską akcentuje Konstantin Symmons-Symonolewicz w pracy *Bronisław Malinowski: An Intellectual Profile* drukowanej

¹ Wybór prac Malinowskiego w polskim przekładzie z przedmową K. Judenki pt. *Szkice z teorii kultury* ukazał się w Warszawie w 1958 roku (ss. 550).

w „The Polish Review” (Autumn 1958), wydawanym przez Polish Institute of Arts and Sciences w Nowym Jorku. Sam Malinowski w związku z problemem różnych pokładów kultury w strukturze osobowości pisał w 1936 r.: „Nawet ja jako Polak, po trzydziestu latach życia w tym kraju nie przyswoiłem sobie angielskich sposobów życia i trwam nadal z podwójną osobowością społeczną”².

W 1938 r. wyjechał Malinowski do USA na Yale University; w Ameryce zbliżył się do środowiska polskiej emigracji. Jego *Freedom and Civilization* wydana w 1944 r. (stron 336) przygotowana została do publikacji dzięki pomocy Polish Institute of Arts and Sciences in America. Fisze o tym Valetta Malinowska w przedmowie do tej książki.

W dzieciństwie i młodości Polska, szczególnie Kraków i Galicja, potem uniwersyteckie środowiska niemieckie, następnie Anglia, Australia, Wyspy Trobriandzkie na Pacyfiku, znowu Anglia i Stany Zjednoczone. Czy trobriandzki „człowiek pieśni” był jako intelektualista bardziej brytyjski niż polski? Ta kwestia nie daje się rozstrzygnąć w sposób bezsporny.

Problem struktury osobowości Malinowskiego jako intelektualisty jak również jemu podobnych „kosmopolitów” występuje obecnie w nowym kontekście szybkich zmian struktury całego świata współczesnego. W miarę jak świat staje się jeden, coraz bardziej naturalne staje się to, że człowiek współczesny łączy w swojej osobowości co najmniej podwójną przynależność kulturową narodową w ramach nadrzędnej jedności rodzaju ludzkiego i światowej kultury. Idea jedności świata ludzkiego dominuje nad całą twórczością pisarską Malinowskiego; jako rodzaj manifestu intelektualisty występuje w jego *Freedom and Civilization*. W zakończeniu tej książki czytamy: „Ludzkość stała się obecnie jedna i zjednoczona dzięki środkom i mechanizmom, które nie mają nic wspólnego z podbojem. Podbój przestał być obecnie wykonalny, ponieważ nawet pierwotne plemię w Afryce, Azji czy na Pacyfiku musi dostać oświatę, aby było użyteczne dla tych, co je podbili. Powszechność zaś oświaty, rozszerzanie się wiadomości i idei budzi w całym świecie uprawnione żądanie narodowej, to znaczy kulturalnej niezależności”.

J. Chałasiński

Charles Proctor Loomis, SOCIAL SYSTEMS. ESSAYS ON THEIR PERSISTENCE AND CHANGE, Princeton 1960 (2-nd edition 1962) D. Van Nostrand Company Inc., ss. XI, 349.

Praca recenzowana powstała w toku działalności dydaktycznej, podobnie jak druga z wydanych ostatnio książek Loomisa¹. Jego koncepcja systemu społecznego narodziła się w 1945 r. i stopniowo rozwijała się w ciągu lat². Autora interesują problemy przeobrażeń dokonujących się zarówno w systemach społecznych ulegających gwałtownym przemianom, jak i w systemach odznaczających się względnie dużym stopniem stabilizacji. Dla analizy tych zjawisk sformułowana została koncepcja systemu społecznego jako podstawowego modelu badawczego. Ma on dostarczyć swoistej ramy odniesień dla systematyzacji materiału empirycznego, a w ostatniej książce Loomisa został zastosowany do analizy kompletnych teorii innych

² Cyt. wg K. Symmons - Symonolewicz, *Bronislaw Malinowski: An Intellectual Profile*, „The Polish Review”, New York, Autumn 1958, s. 70.

¹ C. P. Loomis, *Modern Social Theories*, Princeton 1961.

² *The Nature of Rural Social Systems. A Typological Analysis*, „Sociometry”, Vol. 2, 1948, No. 3. C. P. Loomis, J. A. Beegle, *Rural Social Systems*, New York Prentice Hall 1950. C. P. Loomis, *Rural Sociology: the Strategy of Change*. Engelwood Cliffs, New Jersey, Prentice Hall 1957.